

به نام خدا

اصل پوشش

یحیایی (۱۳۹۸) در پژوهش خود از مصاحبه عمیق با دانشجویان بدحجاب دانشگاه‌های تهران، علامه طباطبائی و آزاد اسلامی (واحد تهران - شمال) برای دست یافتن به علل یا بهانه‌های این دختران برای بدپوششی استفاده کرد. محدثه، دانشجوی سال چهارم در این مصاحبه ابراز داشت:

«خود مفهوم پوشش و لباس رو که من باهاش مشکلی ندارم، اتفاقاً خیلی هم ارزشمند می‌دونمش. اصلاً مرز انسان و حیوانه. همه دنیا هم قبولش دارن.»

فرزانه، دانشجوی سال چهارم می‌گوید:

«من البته فکر می‌کنم که پوشش و لباس هم لازمه، هم معقوله و هم اینکه همه جای دنیا هم هست. توی همه فرهنگ‌ها هم هستش چه هند و چین و خاور دور تا فرهنگ‌های اروپایی، تازه زن‌ها از مردها پوشیده‌تر بودن»

همچنین شبنم، دانشجوی سال اول نیز می‌گوید:

«من خودم حجاب رو قبول دارم و پوشیده‌تر بودن زن‌ها رو هم از نظر منطقی می‌پذیرم»

منبع: یحیایی، سبحان. (۱۳۹۸). پوشش دختران در ارتباطات انسانی خرده فرهنگ‌های دانشجویی، مطالعه کیفی نمونه‌های کرانه‌ای مغایر با الگوی رسمی حجاب، نشریه مطالعات فرهنگی و ارتباطات، سال پانزدهم، شماره ۵۷، صص ۱۸۹-۲۱۹، ص ۲۰۳

بعد از آن اشاره مختصری به حجاب در ادیان مختلف و همچنین ایران خواهیم داشت.

سیر و تاریخچه

پوشش یکی از اجزای مهم فرهنگ بشر است که از ابتدای خلقت بشر به همراه او بوده است. تأثیر این عنصر را می‌توان در تمامی دوره‌های تاریخی در رفتار انسان و حتی شیوه‌ی نظام تمدنی آنها مشاهده

نمود. در تمام کتاب‌های تاریخی که به تمدن‌های انسانی و شکل‌گیری آن توجه ویژه داشته و آن را بررسی و تحلیل می‌نمایند، پوشش مردمان نیز همواره از پایه‌ی ثابت عناصر تحلیلی بوده است. تأثیر پوشش در فرد، خانواده و جامعه، برخی از پژوهش‌گران را بر آن داشته است تا تحقیقاتی را در مورد پوشش اقوام، تاریخ تحول پوشش، و نیز کیفیت و هدف از چنین پوششی را مورد توجه قرار دهند.

پوشش در دوره‌های مختلف تاریخی

دو ویژگی مهم درونی انسان حیا و عفت است. این دو عنصر اصلی تأثیرگذار در رفتار آدمی به‌همراه ویژگی دیگری به نام غیرت که در مردان تبلور می‌یابد، اموری فطری‌اند که خداوند در ذات انسان قرار داده است؛ به همین سبب این سه عنصر در طول تاریخ ملل، پیوند عمیقی با شیوه و شکل پوشش دارند؛ چون ملت‌ها به‌طور فطری و غریزی به پوششی که ویژگی‌های فطری آنان را دربر گیرد، گرایش داشته‌اند. براساس شواهد تاریخی که از متون و نقوش باستانی به دست آمده در بیشتر قریب به اتفاق ملل، حجاب و پوشش توأم با حیا و عفت، نه تنها در زنان بلکه در مردان نیز رواج داشته است. گرچه این مسئله با فراز و نشیب‌هایی روبه‌رو بوده ولی در یک جمع‌بندی کلی و به شهادت اسناد، پوشش بشری خصوصاً در ملل متمدن برگرفته از عفت و حیا بوده است. و این دو عنصر مهم فطری در چگونگی پوشش تأثیرگذار بوده‌اند.

هرچند شکل پوشش در طول تاریخ دارای فراز و نشیب بوده و هر قومی تحت تأثیر عوامل گوناگون، شکلی خاص از پوشش را داشته است اما مورخان به‌ندرت از اقوامی که زنانشان دارای پوشش مناسب نبوده و به‌صورت برهنه در مجامع عمومی ظاهر می‌شده‌اند یاد می‌کنند. چنین اجتماعاتی که زنان با پوشش نامناسب حضور می‌یافته‌اند به جوامع متمدن و پیشرفته تعلق نداشته و معمولاً جامعه‌ای عقب‌مانده و جاهل بوده‌اند؛ براین اساس نمی‌توان فصلی را برای چنین جوامع عقب‌مانده‌ای که به‌ندرت در تاریخ ظهور می‌یافتند اختصاص داد.

حجاب در ادیان

حجاب در دین یهود

ویل دورانت در صفحه ۳۰ جلد ۱۲ تاریخ تمدن (ترجمه فارسی) راجع به قوم یهود و قانون تلمود می‌نویسد:

«اگر زنی به نقض قانون یهود می‌پرداخت چنانکه مثلاً بی‌آنکه چیزی بر سر داشت به میان مردم می‌رفت و یا در شارع عام نخ می‌رشت یا با هر سنخی از مردان درد دل می‌کرد یا صدایش آنقدر بلند بود که چون در خانه‌اش تکلم می‌نمود همسایگانش می‌توانستند سخنان او را بشنوند، در آن صورت مرد حق داشت بدون پرداخت مهریه او را طلاق دهد.»

علی‌هذا حجابی که در قوم یهود معمول بوده است از حجاب اسلامی - چنانکه بعداً شرح خواهیم داد - بسی سخت‌تر و مشکلتر بوده است.

مجموعه آثار شهید مطهری (مسأله حجاب)، ج ۱۹، ص: ۳۸۶

حجاب در یهود

ویل دورانت در صفحه ۳۰ جلد ۱۲ تاریخ تمدن (ترجمه فارسی) راجع به قوم یهود و قانون تلمود می‌نویسد:

اگر زنی به نقض قانون یهود می‌پرداخت چنانکه مثلاً بی‌آنکه چیزی بر سر داشت به میان مردم می‌رفت در آن صورت مرد، حق داشت بدون پرداخت مهریه او را طلاق دهد.

شهید مطهری در ذیل این عبارت در کتاب مسأله حجاب توضیح می‌دهند:

حجابی که در قوم یهود معمول بوده است

از حجاب اسلام بسی سخت‌تر و مشکلتر بوده است.

منبع: مجموعه آثار شهید مطهری، ج ۱۹، ص ۳۸۶

پوشش زن از احکام مشترک میان همه ادیان ابراهیمی (یهودیت، مسیحیت و اسلام) است که هر کدام جداگانه اهمیت و جایگاه آن را مورد تأکید قرار داده‌اند؛ تنها تفاوت در حدود حجاب و گاه فلسفه آن است. در آیین یهود، بر استفاده از پوشش سراسری برای اندام و پوشش سر تأکید شده است.

موسوی، زهره، اشتراک حجاب در ادیان ابراهیمی، مطالعات راهبردی زنان، شماره ۳۶، سال ۱۳۸۶

حجاب در آیین زرتشت

در آیین زرتشت برای سلب کردن آزادی از دیگران و تهییج نکردن شهوت دیگران پوشش و حجاب را رعایت می‌کردند. آشور زرتشت با تقریر و تنفیذ خود، بر حدود و کیفیت عفاف و حجاب رایج آن دوران و نیز درونی شدن آن صحنه می‌گذارد (یسنا: ۵۳، پندهای ۸-۵؛ به نقل از کتاب خرده اوستا اثر پورداوود ۱۳۱۰: فصل آفرینگان).

منبع: پورداوود ۱۳۱۰. خرده اوستا، به کوشش مهربان کیخسرو، هیربد خدابخش و هیربد جاماسب، بمبئی، انجمن زرتشتیان ایران.

حجاب در ایران قبل از اسلام

ویل دورانت در صفحه ۳۰ جلد ۱۲ تاریخ تمدن (ترجمه فارسی) راجع به حجاب در ایران قبل از اسلام می‌نویسد:

زنان طبقات بالای اجتماع جرأت آن را نداشتند که جز در تخت روان روپوش‌دار از خانه بیرون بیایند. زنان شوهردار حق نداشتند هیچ مردی را و لو پدر یا برادرشان باشد ببینند.

شهید مطهری در ذیل این عبارت در کتاب مسأله حجاب توضیح می‌دهند: چنانکه ملاحظه می‌فرمایید حجاب سخت و شدیدی در ایران باستان حکمفرما بوده، حتی پدران و برادران نسبت به زن شوهردار نامحرم شمرده می‌شده‌اند.

منبع: مجموعه آثار شهید مطهری، ج ۱۹، ص ۳۸۶

در ایران باستان، عهد هخامنش و اشکانی، مادها، سامانی‌ها و صفویان، پوشش بلند تا مچ پا بر روی نقش برجسته‌ها، دیوارنگارها، مجسمه‌ها و حجاری‌ها مشاهده می‌شود. عناصر اصلی لباس زنان در دوران مختلف (طاهریان تا ایلخانان) تقریباً یکسان بوده است.

منبع: حلبی، علی بن ابراهیم ۱۳۲۰. السیره الحلبیه؛ بیروت، دار الاحیاء التراث العربیه. ج ۲، ص ۴۹

نتیجه تا اینجا بحث

بنابراین شواهد نشان می‌دهند که در دنیای پیشامدرن، مشکل و مسئله خاصی نسبت به رعایت حجاب وجود نداشته است. به عبارت دیگر، در آن دوران، حجاب به عنوان مسئله‌ای اجتماعی مطرح نبوده است

هاپوود، درک (۱۳۸۰). رشد و گسترش مدرنیته در اسلام و خاورمیانه. ترجمه سودابه کریمی، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی، ص ۳

سال ۱۹۰۰

چرا این نام‌گذاری را انجام داده‌ایم؟ چون می‌خواهیم به نوجوان این مطلب را بگوییم که سال ۱۹۰۰ آغاز یک انحراف در مسیر پوشش بوده است. برای بیان این موضوع ابتدا بحث را از این نقطه شروع

می‌کنیم که کسی با اصل پوشش مشکلی ندارد و حتی از بدحجاب‌ها هم که سوال می‌شود این اذعان را خواهند داشت:

حجاب در غرب

شواهد نشان می‌دهد که در دنیای غرب، مشکل خاصی نسبت به رعایت پوشش وجود نداشته است. به عبارت دیگر، پوشش به عنوان مشکل اجتماعی مطرح نبوده است. بنابراین می‌توان تا حدی رعایت پوشش را به سنت‌های موجود در آن زمان که هر کشوری در درون خود داشته است نسبت داد. رستگار خالد، امیر و محمدی، میثم. (۱۳۹۱). کنش‌های اجتماعی زنان و دختران نسبت به حجاب و رابطه آن با مصرف اینترنت و ماهواره، مطالعات راهبردی زنان، شماره ۵۶، صص ۷-۸۲، ص ۱۲

در این قسمت به این اشاره می‌کنیم که حتی تا ۱۰۰ سال پیش در اروپا هم مشکلی نبوده است. برای بیان منطقی این موضوع بیشتر تصاویری را که از سایت جهانی مد اخذ شده است برای نوجوانان نمایش می‌دهیم.

اما رفته رفته از سال ۱۹۰۰ به بعد شاهد انحراف در پوشش خواهیم بود. سیر تصویری آن را به نوجوان نشان می‌دهیم و می‌خواهیم این مطلب را القاء کنیم که این تغییر پوشش کم‌کم رخ می‌دهد.

وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمُ عَدُوٌّ مُّبِينٌ

و از وساوس شیطان پیروی نکنید که او همانا شما را دشمنی آشکار است.

«خطوات» جمع «خطوه» فاصله میان دو پا در راه رفتن است؛ [۴] یعنی گام و قدم، و خطوات شیطان؛ یعنی آثار و جاهای پای او. تابع شدن به خطوات شیطان پیروی از او و پا گذاشتن در جای پای او است. به بیان روشن‌تر، منظور پیروی از وسوسه‌های شیطان است.

تعبیر گام به گام در آیه شاید به این نکته اشاره داشته باشد که شیطان به تدریج و مرور زمان انسان را از گناهان کوچک به سوی گناهان بزرگ سوق می‌دهد.

شیطان، گام به گام انسان را منحرف می‌کند.

خطوات» جمع «خطوه» به معنی گامهای کوتاه و آرامی است که انسان را رفته رفته به مقصود می‌کشاند، و شیطان نیز به این شیوه عمل می‌کند

آیا این تغییر باور به راحتی انجام شد؟؟؟؟

در این جا اهم این علل را به نوجوان توضیح می‌دهیم.

چند علت داشت:

۱. محصولات فرهنگی

در طول یک و نیم قرن از ۱۸۰۰ تا ۱۹۵۰ میلادی، تخمین زده می‌شود که ۶۰ هزار کتاب در مسأله پوشش در کشورهای غربی چاپ شده است.

خواجه نوری، «گرایش به حجاب و سبک‌های متفاوت زندگی؛ مطالعه‌ی موردی: زنان شهر شیراز»، جامعه‌شناسی کاربردی، سال ۲۳، ش ۳، (پائیز ۱۳۹۱).

۲. باورهای فروید

فروید علیه همه اخلاق‌ها، همه ارزش‌های انسانی و همه جلوه‌های متعالی روح بشر بسیج شد و همه چیز را مسخ کرد خودش جای همه مذاهب‌ها و همه مکتب‌ها و همه فرهنگ‌ها و همه ارزش‌های انسانی یک مذهب ساخت و نخستین قربانی که در کنار این معبد ذبح شد ارزش‌های انسانی زنان بود.

منبع: عبدالوحید جعفری، فراسوی نقاب، قم، انتشارات شاکر، ۱۳۸۲، ص ۶۰

۳. ترویج فرهنگ آرایش و ابتدال

استثمار گران اقتصادی برای ایجاد و توسعه بازارهای مصرف که برای حیات اقتصادی آنان اهمیت خاصی دارد فرهنگ آرایش و ابتذال در بین زنان کشورهای جهان را ترویج می کنند زیرا از این طریق آنان بهتر و آسان تر به اهداف اقتصادی خود دست می یابند. از نظر آنان در صورت روی آوردن زنان به فرهنگ خود آرایی و بی بند و باری نه تنها کالای تولیدی را مصرف می کنند بلکه در خدمت تشویق دیگران برای مصرف قرار می گیرند.

۴. اومانيسم

بر اساس چنین جهان بینی، جهان مخلوق خدا نیست البته انسان هم جایگاه ویژه ای ندارد بلکه فقط انسان را موجودی جسمانی می داند که اختلاف جنسیت زن و مرد مایه گرمی بازار و رونق اقتصاد سرمایه داری می شود. در این نگاه، زن ابزاری کارآمد برای به رونق درآوردن چرخه تولید و مصرف است و ارزش او فقط به اندازه لذت بخشی اوست. در نتیجه نگرش برهنگی ارزشمند می شود و لباس وسیله ای برای آرایش تن می شود نه پوشش آن، تا بوسیله آن زن هرچه بیشتر جلوه گری و خودنمایی کند.

غلامعلی حداد عادل، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، تهران، سروش، ۱۳۷۰، ص ۳۲

ماحصل درس اول و دوم این است که به نوجوان بگوییم جهان قبل از ۱۹۰۰ با جهان ۱۹۰۰ به بعد متفاوت است. حجاب برخواسته از فطرت و طبیعت بشر بوده است و هزاران سال با انسان ها همراه بوده اجازه نده افکار مسموم چند نفر دانشمندان و ثروتمندان بی دین با این دستاورد عظیم دینی و تمدنی بازی کنند. سال ۱۹۰۰ به بعد نشان پیشرفت بشریت نبوده است وقوع دو جنگ جهانی که منجر به از بین رفتن ۶۰ میلیون انسان شده است خود گواه آشکار بر این مطلب است.